

20^e jaargang
oktober 2016

Flinterwille

Vlinderwerkgroep Friesland

Afdeling Noord van de
Nederlandse Entomologische Vereniging.

VOORWOORD

Beste lezers,

Ik hoop dat jullie allemaal het afgelopen vlinderseizoen actief zijn geweest met het noteren van de dagvlinders in Friesland. Het zou mooi zijn wanneer binnenkort blijkt, dat er weer een flink aantal kilometerhokken gevuld of beter gevuld zijn geraakt. Jannie en ondergetekende zijn ook diverse malen op stap geweest, het liefst in gebieden waar nog slecht gevulde kilometerhokken zitten. Soms noteerden we de waarnemingen op papier, maar ik moet zeggen dat het gebruik van de app Obsmapp op mijn mobieltje toch wel erg gemakkelijk is. Je mobieltje weet via de GPS precies waar je bent en je kunt erg eenvoudig de juiste soort vlinder aanklikken en het aantal wat je ziet. Voordeel: je hoeft bij thuiskomst niets meer in te typen. Er zit ook een nadeel aan: je hebt minder overzicht over je waarnemingen dan wanneer je alles ter plekke opschrijft. En dat geldt ook voor het overzicht wat wij hebben van de stand van zaken. Bij de vorige atlas van het jaar 2000 kregen we alle formulieren toegestuurd en wisten we precies wat er dat seizoen gebeurd was. Nu voltrekt zich dat grotendeels digitaal en achter de schermen. We moeten dus even wat meer moeite doen om de resultaten te pakken te krijgen. Dat gaan we doen en we zullen proberen jullie een overzicht te geven van de resultaten van dit seizoen op onze najaarsbijeenkomst op 24 november.

Ik wil graag vast onder jullie aandacht brengen, dat de datum van de determinatiedag in 2017 inmiddels is vastgesteld. Dat zal worden zaterdag 14 januari, op het bekende adres bij de fam. Sinnema in Hemrik.

Op de nabijeenkomst zal weer alle ruimte zijn om jullie waarnemingen van het afgelopen seizoen met de anderen te delen. Na een veel te koud en nat begin werd het toch nog een prachtige zomer en nazomer, dus ik ben benieuwd wat er allemaal te melden valt. Verder zullen we een prachtige film vertonen over de gedaanteverwisseling en de kleurenpracht van vlinders. Kortom: alle reden om op donderdagavond 24 november naar de Fûgelhelling te komen!

Siep Sinnema

INHOUD

Voorwoord	Siep Sinnema	pag. 1
Inhoud		2
Aankondiging Najaarsbijeenkomst		3
Verslag Najaarsbijeenkomst 2015	Gerard Bergsma	4
Verslag Excursie Tsjongerwâlen	Gerrit Tuinstra	8
Verslag Nationale nachtvlindernacht 3 juni Beetsterzwaag	Beetsterzwaag Siep en Jannie Sinnema	10
Verslag Nationale Nachtvlindernacht 3 juni Buitenpost	Buitenpost Anneke vd Veen	12
Verslag excursie Blauwhuis en omgeving zaterdag 9 juli	zaterdag 9 juli Siep Sinnema	13
Verslag excursie Ameland op zaterdag 30 juli 2016	Gerard Bergsma	14
Verslag bladmijnenexcursie 1 oktober 2016	Hamster Mieden Jannie Sinnema	16
Kleurenfoto's		17 t/m 20
2016 het jaar van de Zilveren Maan	Mariske Pemmelaar	22
Onderwater staande pollen én rupsjes!	Judith Bouma	26
Het laatste nieuws uit Sint Nicolaasga	Andy Saunders	28
Kweekresultaten 2016	Anneke van de Veen	30
Vondsten van een aantal Coleophora's	Gerrit Tuinstra	31
Ledenmutaties		35
Dagvlinders van Drenthe (2007-2015)		36
Belangrijke data		37

Aankondiging najaarsbijeenkomst

Hierbij nodigen wij u uit voor de najaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland op **donderdag 24 november 2016** in het pand van **de Fûgelhelling, De Feart 1 te Ureterp**. Aanvangstijd: 's avonds om 20.00 uur.

De indeling van de avond is als volgt:

1. Opening.
2. Verslag voorjaarsbijeenkomst van 21 april 2016.
3. Algemene mededelingen en ingekomen stukken.
4. Ervaringen, mededelingen, inbreng van en door leden.
5. Dagvlinderproject 2015-2020 (Siep Sinnema).
6. Pauze.
7. Vertoning van de film "*Metamorphosis, the beauty and design of butterflies*".
8. Rondvraag.
9. Sluiting.

Attentiepunten:

- Als u dvd's of usb-sticks met foto's hebt meegenomen, verzoeken wij u dit voorafgaande aan de bijeenkomst bij de secretaris of de voorzitter te melden.
- Contributie (€ 10,00 per jaar) kan tijdens de pauze van de bijeenkomst worden voldaan bij onze penningmeester, Luut de Zee.
Overmaken kan ook naar rekeningnummer NL68 INGB 0007 2232 59 ten name van L. de Zee te Joure.
- Aan het eind van het vlinderseizoen verzoeken wij u vriendelijk uw gegevens in Excel in te voeren en het totaalbestand ten behoeve van de **vlinderdatabase Friesland** en de **landelijke database NOCTUA** te mailen aan Gerrit Tuinstra (g.tuinstra14@gmail.com). Voor de excel-file (het opmaakprofiel) kunt u zich wenden tot Gerrit Tuinstra die dit bestandje naar u toe kan mailen.
- Wanneer u een (nieuw) e-mailadres hebt, verzoeken wij u deze op de presentielijst te vermelden, zodat wij u in voorkomende gevallen berichten kunnen sturen.

Namens het bestuur van de Vlinderwerkgroep Friesland.

Gerard Bergsma - Secretaris.

Verslag voorjaarsbijeenkomst 2016 Gerard Bergsma

De voorjaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland vond plaats op donderdag 21 april 2016 in de Fûgelhelling te Ureterp. Aanwezig waren 27 leden van de Vlinderwerkgroep. Afmelding wegens verhindering waren er van Merel Zweemer, Sake Roodbergen, Saskia en Hessel Hoornveld.

1. Voorzitter Siep Sinnema opent de bijeenkomst en heet iedereen van harte welkom, met name Peter de Boer die een presentatie zal houden over het Gentiaanblauwtje in Friesland. Het was een mooie dag vandaag met veel actieve dagvlinders. Siep zag op de eerste januari van dit jaar al een Kleine vos; heel bijzonder en hopelijk een voorbode van een goed vlinderjaar.

2. Verslag najaarsbijeenkomst 2015.

Er zijn geen opmerkingen over het verslag.

3. Algemene mededelingen en ingekomen stukken.

De website van de Vlinderwerkgroep Friesland is vernieuwd en up-to-date gemaakt. Siep Sinnema nodigt iedereen uit om er eens een kijkje te nemen.

Het restant van de boeken van wijlen Willem de Jong ligt hier op tafel en kunnen door liefhebbers voor € 1,00 per stuk worden meegenomen.

Voor het agendapunt ingekomen stukken meldt de secretaris het binnengekomen 'Living Planet Report 2015' van het Wereld Natuur Fonds over de staat van de natuur in Nederland.

4. Financiën Vlinderwerkgroep Friesland.

Luit de Zee meldt, dat de verkoop van de boeken van Willem de Jong ruim € 900,00 heeft opgebracht. Het bestuur heeft besloten om voor een deel van dit geld een beamer aan te schaffen.

5. Ervaringen, mededelingen, inbreng van en door leden.

John Boosman heeft de indruk, dat er momenteel minder dagvlinders zijn dan normaal het geval zou moeten zijn.

Andy Saunders heeft nog maar weinig voorjaarsuilen waargenomen; beduidend minder dan voorgaande jaren.

Judith Bouma heeft het eerste Groentje al gezien. Vorig jaar zijn in het Dwingelderveld zo'n 1500 eitjes van het Gentiaanblauwtje geteld. Het komend jaar wordt er geteld in het Drents-Friese Wold.

Peter de Boer: de Zilveren maan doet het overal in Friesland slecht, maar ergens op de Dellebuursterheide is een nieuwe populatie ontdekt. Ook de Kommavlinder komt in dit natuureservaat voor. De enige populatie van de Aardbeivlinder op het Friese vasteland komt voor in het Wijnjeterperschar. Hij heeft ze daar vorig jaar op

diverse veldjes waargenomen. Siep & Jannie Sinnema monitoren de Aardbeivlinder in het Wijnjeterperschar en hebben afspraken met SBB-boswachter Emiel Beijk gemaakt over het plaatselijke beheer. Overigens komt de Aardbeivlinder wel op enkele Waddeneilanden voor.

Dick Goslinga heeft in zijn tuin positieve ervaring opgedaan met de aantrekkingskracht die de plant Muurbloem of Steenraket (*Erysimum linifolium* 'Bowles Mauve') uitoefent op vlinders en andere insecten. Deze plant (winterhard tot -10 graden Celsius) kan het hele jaar door bloeien, met uitzondering van december.

Freek Nijland geeft een korte presentatie van vlinderonderzoek op zijn eigen erf en heeft een top vijf van soorten nachtvlinders genoteerd. Op nummer vijf staat de Puta-uil (*Agrotis puta*) met 148 exemplaren; op nummer vier de Variabele grasmot (*Agriphila tristella*) met 157 exemplaren; op nummer drie de Gewone worteluil (*Agrotis exclamationis*) met 350 exemplaren; op nummer twee de Gewone grasmot (*Chrysoteuchia culmella*) met 445 exemplaren; op nummer één de Huismoeder (*Noctua pronuba*) met 804 exemplaren. Freek laat een grafiek met de vliegtijden van deze vijf soorten zien en stelt voor om dit jaar de waarnemingen ervan voor geheel Friesland te verzamelen en te analyseren. Zie hiervoor zijn website www.canterlandseweg18.nl

Joop Leertouwer woont in Harlingen. Aan de kust heeft hij tot nu toe weinig dagvlinders gezien.

Abel Jagersma: nog weinig dagvlinders gezien, maar wél het Oranjetipje. In het Harichsterbos heeft hij ooit de eikenvoorjaarsuil (*Orthosia miniosa*) gevangen. Helaas nu nog niet.

Johan Meijer: Citroenvlinders, Kleine vos, Daggauwogen, maar ook de Variabele voorjaarsuil (*Orthosia incerta*) plus de Agaatvlinder (*Phlogophora meticulosa*).

Dhr. en Mevr. Hoornveld hadden een Boomblauwtje in hun tuin in Drachten. Heert Hein Kuipers: tot nu toe drie soorten dagvlinders.

Anja Kerkhof heeft een Oranjetipje in Roden (Drenthe) gezien.

Henk Post: Citroenvlinders en een Daggauwoog.

Avion Eizenga heeft tijdens een fietstocht in een tuin van het plaatsje De Veenhoop een grote hoeveelheid dagvlinders gezien.

Reinie Piersma: een Bont zandoogje, maar ook allerlei andere soorten dagvlinders.

Mariske Pemmelaar: Mannetje en vrouwtje Oranjetipje plus Boomblauwtje.

Luit de Zee heeft al ervaring opgedaan met de app **Obsmapp**, oftewel waarnemingen invoeren met een Android smartphone naar **Waarnemingen.nl** en het functioneert prima. In de Flinterwille van maart 2016 kunt u op de bladzijden 21 en 22 lezen hoe u deze app verkrijgt en hoe het werkt.

Gerard Bergsma heeft vandaag tijdens monitoring op de Schaopedobbe bij Elsloo de volgende dagvlinders gezien: 8 Klein geaderde wijtes, 12

Citroenvlinders, 1 Kleine vos, 1 Gehakelde aurelia, 6 Daggauwogen, 7 Boomblauwtjes, 3 Bonte zandoojjes en 1 Kleine vuurvliinder.

Siep Sinnema: recentelijk is het boekje **Nachtflinters** van Sake Roodbergen verschenen. Dit is zijn vierde natuurgids na **Fûgels, Blommen, Deiflinters en Libellen**. Aangezien Sake momenteel op vakantie is, vertoont Siep de powerpointpresentatie, die aan dit mooie Friestalige boekje is gewijd. De afgebeelde nachtvlinders worden met hun Friese naam aangeduid en uiteraard staan daar ook de Nederlandse en wetenschappelijke namen bij vermeld. Het boekwerkje kost € 12,50 in de winkel.

6. Pauze.

7. De laatste populatie van het Gentiaanblauwtje in Friesland (Peter de Boer).

Peter runt het ecologisch onderzoeks- en adviesbureau FaunaX te Gorredijk. In 2014 (veldbezoek) en vooral 2015 heeft hij in opdracht van Staatsbosbeheer onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van (vermoedelijk) de laatste populatie van het Gentiaanblauwtje in Friesland. Na het onderzoek heeft hij in 2015 een rapport vervaardigd met de titel *“De laatste Friese Gentiaanblauwtjes - Huidige populatiegrootte en verkenning naar de mogelijkheden voor behoud”*.

In 1990 waren er nog 34 voortplantingslocaties van het Gentiaanblauwtje in Friesland. In 2000 resteerden hiervan nog 14 locaties en in 2010 nog maar een drietal.

In 2010 verdween ook de grootste populatie op de Dellebuursterheide. In 2011 deed Peter in opdracht van It Fryske Gea onderzoek naar de waardmieren van deze kwetsbare vlinder. In 2015 is er mogelijk nog maar één locatie over en wel in het Zandhuizerveld van Staatsbosbeheer, gelegen in de Gemeente Ooststellingwerf. Peter vertelt uitvoerig over het onderzoek in dit kleine gebied waar het Gentiaanblauwtje (op een heischraal graslandje) voorkomt. Het is een prachtige locatie met een rijke vegetatie, omringd door bos. Tijdens het onderzoek blijkt, dat de populatie Gentiaanblauwtjes zeer klein moet zijn. Vermoedelijk slechts 5 tot 10 vlinders, gerelateerd aan het aantal getelde eitjes. Klokjesgentianen en twee soorten steekmieren (waardmieren voor de rupsen van het Gentiaanblauwtje) zijn in voldoende mate aanwezig. De cyclus is dus nog intact, maar voor hoelang nog?

In zijn rapport heeft Peter een hoofdstuk met conclusies en aanbevelingen opgenomen. De voornaamste conclusie is, dat deze kleine populatie dreigt uit te sterven, wanneer er niets gebeurt. De aanbeveling is, dat er op korte termijn een reddingsplan moet komen, als het kan breed gedragen door een aantal organisaties zoals de Provincie Fryslân, Staatsbosbeheer, de Vlinderstichting, de Vlinderwerkgroep Friesland en de Gemeente Ooststellingwerf. De reacties uit de zaal zijn divers, maar de belangrijkste is, dat men vindt dat het Gentiaanblauwtje in Friesland moet worden geïntroduceerd (bijvoorbeeld vanuit het

Dwingelderveld) en dan met name in een kansrijk gebied, zoals de Dellebuursterheide waar de soort tot voor kort nog aanwezig was.

8. Mededelingen over het dagvlinderproject (Siep Sinnema).

In zijn korte powerpointpresentatie laat Siep het persbericht zien wat is uitgegaan naar de Leeuwarder Courant en het Friesch Dagblad.

Op deze manier willen wij de inwoners van Friesland enthousiast maken voor het nieuwe dagvlinderproject. Uiteraard hopen wij op veel respons. Via de website van de Vlinderwerkgroep kan men het kaartje van het Oranjetipje 2010-2015 bekijken en zodoende vaststellen waar deze vlinder nog moet worden gezien.

Ook kan men op de website onder het kopje “**Dagvlinderatlas 2020**” lezen op welke manieren gegevens kunnen worden ingeleverd of gemeld. Zie hieronder:

- invoeren via de internetsites op Waarneming.nl, op Telmee of op Landkaartje; wij krijgen de gegevens van Friesland uit deze bestanden aangeleverd.
- invoeren in Waarneming.nl via de apps Obsmapp (voor Android), iObs (voor iPhones) of Winobs (voor Windows Phones). Dit zijn apps, die op je gratis op je mobieltje zijn te installeren en automatisch de juiste plaats noteren. De vlindersoort kan uit een soortenlijst in de app worden geselecteerd. Dit is een erg handige en snelle manier van invoeren voor mensen, die goed kunnen omgaan met mobieltjes en apps.
- via een invulformulier in Excel. Deze ingevulde Excel-formulieren kun je aanvragen en opsturen naar: g.tuinstra14@gmail.com of aan info@vlinderwerkgroepfriesland.nl
Het Excel-invulformulier is hier te downloaden vanaf de website van onze vlinderwerkgroep.
- op papier aan: S.G.Sinnema, Sparjeburd 29, 8409 CK Hemrik.

9. Rondvraag.

Er is niets voor de rondvraag.

10. Sluiting.

Siep Sinnema bedankt Peter de Boer voor zijn presentatie en wenst allen een goede reis naar huis.

Verslag Excursie Tsjongerwâlen - Gerrit Tuinstra

De eerste excursie van het afgelopen seizoen was op 14 mei, in het gebied De Tsjongerwâlen, tussen Donkerbroek en Makkinga. De opkomst was niet heel groot (Anneke, Reinie, Hessel & Saskia, Siep & Jannie en ondergetekende)!

Het gebied is in eigendom en beheer bij It Fryske Gea en het is een vrij lang en smal gebied langs het Tjongerkanaal, dat hier van oost naar west loopt. Bij bepaalde weersomstandigheden, bijvoorbeeld wind uit een ‘verkeerde’ richting, zou je het risico kunnen lopen om hier maar weinig vlinders te zien. Derhalve werd er vooraf ook toestemming gevraagd voor een ‘reservegebied’. En dit was een klein gebiedje aan ‘De Pegge’, het binnendoorweggetje van Donkerbroek naar Oosterwolde. Dit gebied, met een beperkte oppervlakte, bestaat uit bos en schrale graslanden. Tevens ligt er een klein stukje heide met een vennetje, van een particuliere eigenaar.

Maar eerst De Tsjongerwâlen. De volgende beknopte beschrijving is overgenomen van de website van It Fryske Gea: “Toen de Tsjonger rond 1870 werd gekanaliseerd, lieten de gravers veel zand en keileem achter. Tussen Makkinga en Donkerbroek ontstonden zo hoge zand- en leemwallen die in de loop van de jaren spontaan met bos begroeiden. Met dank aan de kanaalgravers zijn de Tsjongerwâlen een mooie landschappelijke omlijsting van het Tsjongerkanaal geworden. Op de hoge zand- en keileemwallen die bij het rechtekken van de Tsjonger zijn achtergelaten, hebben struiken en bomen alle kans gekregen zich ongestoord te ontwikkelen. Op de bodem van het bos groeit de dagkoekoeksbloem. Waar de omstandigheden humusrijk zijn, gedijt de bosanemoon. De grenssloot met de Tsjongerdijk bevat ijzerhoudend grondwater. De sloot kan af en toe verkleuren, dankzij het wit van de bloeiende gewone waterranonkel. Aan de oever staat de gewone dotterbloem en holpijp. Door de rust zijn de Tsjongerwâlen een prachtige broedplaats voor veel soorten zangvogels. Het gebied maakt deel uit van een natte ecologische verbindingzone, een natte strook van Oosterwolde tot aan de Delleboersterheide. Vooral reptielen en amfibieën hebben baat bij deze voorziening in de natuur.”

In de laatste alinea van het artikelje op de website van It Fryske Gea staat dat ‘Het Unlân van Jelsma en Kobbelaan alleen toegankelijk zijn op aanvraag’! Waarschijnlijk een stukje tekst in het verkeerde artikel geplakt. De afzonderlijke

gebiedjes in de Tsjongerwâlen zullen normaliter inderdaad niet betreden mogen worden, maar er ligt tussen de wâlen en het Tjongerkanaal over de gehele lengte een prachtig fietspad, vanwaar het gebied prima te beleven is!

Ook tijdens de excursie hebben we het fietspad afgelopen, op zoek naar vlinders. Echter heel veel vlinders hebben we niet gezien. Net zoals zoveel dagen in het voorjaar van 2016 was ook deze zaterdag lang niet ideaal qua weersomstandigheden. Het was koud en er stond een stevige noordenwind. En juist voor de excursie vielen er nog stevige buien! Ten behoeve van de toekomstige dagvlinderatlas konden we een paar soorten noteren: bont zandoogje, landkaartje en klein gaderd witje. Het oranjetje kon ondanks zoeken naar eitjes op de pinksterbloemen niet worden gevonden. Wel werden een aantal micro-nachtvlinders gevonden, waaronder een bijzonder langsprietmotje. Anneke vond in bosrand begroeid met ereprijs (*Veronica spec.*) een exemplaar van *Cauchas fibulella* (dwerglangsprietmot) waarvan de rupsen op ereprijssoorten leven. Door de bloeiende (blauwe) bloemetjes van de ereprijsplanten af te zoeken kunnen de vlinders (overdag) gevonden worden. Ook werd er een aantal macro-nachtvlinders gevonden, waaronder de spanners *Epirrhoe alternata* (gewone bandspanner), *Xanthorhoe spadicearia* (bruine vierbandspanner) en de prachtige groene *Colostygia pectinataria* (kleine groenbandspanner). Naast vlinders werden er ook diverse rupsen gevonden. Zo klopte Hessel de rupsen van *Hemithea aestivaria* (kleine zomervlinder), *Amphipyra pyramidea* (pyramidevlinder) en zelfs de prachtige *Allophyes oxyacanthae* (meidoornuil) uit een meidoornstruik! Deze rupsenvondsten maakten het waarnemingenlijstje gelukkig iets langer!

Halverwege de middag besloten we nog even een bezoek te brengen aan het gebiedje aan 'De Pegge'. Kort nadat we het gebied in waren gegaan kwam er een zware hagelbui over, die maakte dat we daarna niet zoveel vlinders meer gezien hebben, m.u.v. rupsen van een aantal soorten. Overigens zaten daar nog wel twee leuke soorten tussen, waaronder zo'n 40 rupsen van *Orthosia miniosa* (eikenvoorjaarsuil). Van de micro-nachtvlinder *Eriocrania sangii* (grijsrupspurpermot) werden een aantal mijnen met rupsen gevonden op berk. De vlinders van het genus *Eriocrania* zijn soms lastig van elkaar te onderscheiden en sommige rupsen ook. Echter de rupsen van *E. sangii* zijn juist gemakkelijk te herkennen door de grijze kleur!

In de Tsjongerwâlen werden in totaal 17 vlindersoorten gezien, in 'De Pegge' 19. Een zeer matig resultaat!

Verslag Nat. Nachtvlindernacht 3 juni Beetsterzwaag -Siep en Jannie Sinnema

Tijdens de Nationale nachtvliedernacht 3 juni 2016 was de Tropische kas in Beetsterzwaag een van de locaties, waar met een sterke lamp en een wit laken nachtvlieders konden worden bekeken. Er waren ongeveer 15 belangstellenden aanwezig. Rond 23 uur werd het donker genoeg en begonnen de eerste nachtvlieders te komen. Door een regenbui aan het begin van de avond was het erg vochtig, maar de temperatuur daalde gelukkig niet verder dan 15 graden. Een aantal boomstammen waren ingesmeerd met stroop, maar daar kwam deze keer geen enkele nachtvlieders op af. Op het laken telden we 55 verschillende soorten macro-nachtvlieders, waaronder een Pijlstaartsoort, namelijk het Groot avond-rood. De volledige lijst met waargenomen soorten staat hieronder.

naam		aantal
Pijlstaarten		
<i>Deilephila elpenor</i>	Groot avondrood	1
Tandvlieders		
<i>Drymonia dodonea</i>	Gestreepte tandvlieders	2
<i>Notodonta dromedarius</i>	Dromedaris	2
<i>Notodonta ziczac</i>	Kameeltje	1
<i>Pheosia gnoma</i>	Berkenbrandvlerkvlieders	2
<i>Peridea anceps</i>	eikentandvlieders	2
<i>Pterostoma palpina</i>	Snuitvlieders	1
<i>Ptilodon capucina</i>	Kroonvogeltje	2
<i>Stauropus fagi</i>	Eekhoorn	1
<i>Phalera bucephala</i>	Wapendrager	1
Spanners		
<i>Opisthographa luteolata</i>	Hagedoornvlieders	1
<i>Campaea margaritata</i>	Appeltak	2
<i>Biston betularia</i>	Peper-en-zoutvlieders	2
<i>Lomographa temerata</i>	Witte schaduwspanner	1
<i>Lomographa bimaculata</i>	Tweevlekspanner	2
<i>Hydriomena impluviata</i>	Groenbandspanner	2
<i>Hypomecis punctinalis</i>	Ringspikkelspanner	3
<i>Hydrelia flammeolaria</i>	Geel spannertje	1
<i>Plagodis dolabraria</i>	Lindeknotsvlieders	3
<i>Cepphis advenaria</i>	Kleine herculesspanner	1
<i>Macaria liturata</i>	Gerimpelde spanner	1
<i>Macaria alternata</i>	Donker klaverblaadje	1
<i>Electrophaes corylata</i>	Kleine wortelhoutspanner	1
<i>Parectropis similaria</i>	Witvlekspikkelspanner	1
<i>Eupithecia intricata</i>	Streepjesdwergspanner	1

<i>Eupithecia vulgata</i>	Gewone dwergspanner	1
<i>Thera obeliscata</i>	Naaldboomspanner	2
Uilen		
<i>Acronicta aceris</i>	Bont schaapje	1
<i>Plusia festucae</i>	Goudvenstertje	1
<i>Euplexia lucipara</i>	Levervlek	1
<i>Acronicta alni</i>	Elzenuil	2
<i>Craniophora ligustri</i>	Schedeldrager	1
<i>Apamea crenata</i>	Variabele grasuil	2
<i>Axylia putris</i>	Houtspaander	2
<i>Ochropleura plecta</i>	Haarbos	2
<i>Noctua pronuba</i>	Huismoeder	1
<i>Agrotis eclamationis</i>	Gewone worteluil	5
<i>Mesapamea secalis/didyma</i>	Halmuil	1
<i>Diarsia rubi</i>	Gewone breedvleugeluil	1
<i>Agrotis puta</i>	Putta-uil	1
<i>Hada plebeja</i>	Schaaruil	1
<i>Phlogophora meticulosa</i>	Agaatvlinder	1
<i>Lacanobia thalassina</i>	W-uil	1
<i>Anaplectoides prasina</i>	Bruine groenuil	4
<i>Charanyca trigrammica</i>	Drielijnuil	2
<i>Oligia fasciuncula</i>	Oranjegeel halmuiltje	3
<i>Oligia strigilis</i>	Gelobd halmuiltje	1
<i>Deltote pygarga</i>	Donkere marmaruil	3
Spinneruilen		
<i>Hypena proboscidalis</i>	Bruine snuituil	1
<i>Spilosoma lubricipeda</i>	Witte tijger	4
<i>Eilema sororcula</i>	Geel beertje	5
<i>Atolmis rubricollis</i>	Zwart beertje	3
<i>Calliteara pudibunda</i>	Meriansborstel	1
<i>Tethea ocularis</i>	peppel-orvlinder	1
<i>Drepana falcataria</i>	Berkeneenstaartje	2
Micro-vlinders		
<i>Elophila nymphaeata</i>	Waterleliemot	3
<i>Anania hortulata</i>	Bonte brandnetelroller	1
<i>Udea olivalis</i>	Witvlekkruidenmot	1
<i>Acentria ephemerella</i>	Duikermot	10
<i>Plutella xylostella</i>	Koolmottje	2

Verslag Nationale Nachtvlindernacht 3 juni Buitenpost - Anneke vd Veen

Dit jaar was vrijdag 3 juni aangewezen als nationale nachtvlinder nacht in Nederland; op vele locaties in Nederland konden mensen kennismaken met nachtvinders. Eén van die locaties was de Kruidhof in Buitenpost. Reinie Piersma vergezelde mij op deze plek en om 22:00 uur werd de lamp aangezet voor een wit laken. Er kwamen zo'n 20 belangstellenden op af. Het was rond de 18 graden, een goede temperatuur om te nachtvindere. We hanteerden nog een methode om vlinders te lokken, namelijk met behulp van zoete smeer op een aantal boomstammen. Helaas kwamen daar geen vlinders op af deze keer. In de tabel hieronder zijn de soorten gerangschikt naar familie en is ook het aantal individuen per soort aangegeven. In totaal werden 19 verschillende soorten macro-nachtvinders waargenomen en 3 soorten micro-nachtvinders. Er waren heel veel Koolmotjes (*Plutella xylostella*) aanwezig, maar dat was inmiddels bij veel vlindersaars al bekend. Ze werden soms met honderdtallen tegelijk waargenomen. Het Koolmotje is een trekvlinder. Er kwamen geen spectaculaire soorten die avond op het doek, maar het publiek ziet veel vlinders voor de 1^e keer en dan hoor je toch veel oeh's en aah's om je heen en daar doe je het tenslotte voor. Om de mensen nader kennis te laten maken met de mooie pracht van nachtvinders. Helaas moesten wij om 24:00 uur al opbreken. Dat was jammer, want meestal na middernacht komen de meeste soorten nog aanvliegen. Vandaar dat we maar 19 macro's hebben kunnen noteren, maar het had ook geregend die middag en dan is alles vochtig en het kan zijn dat daardoor ook de soorten wegbleven ivm natte vleugeltjes...

		Aantal op licht
Familie Spanners		
<i>Campaea margaritata</i>	Appeltak	1
<i>Opistograptis luteolata</i>	Hagedoornvlinder	2
<i>Peribatodes rhomboidaria</i>	Taxusspikkelspanner	1
<i>Chloroclysta truncata</i>	Schimmelspanner	1
<i>Perizoma albulata</i>	Ratelaarspanner	1
<i>Colostygia pectinataria</i>	Kleine groenbandspanner	2
<i>Lomographa temerata</i>	Witte schaduwspanner	1
<i>Eupithecia vulgata</i>	Gewone dwergspanner	2
Familie Uilen		
<i>Lacanobia oleracea</i>	Groente-uil	1
<i>Ochropleura plecta</i>	Haarbos	1
<i>Agrotis exclamationis</i>	Gewone worteluil	2
<i>Axylia putris</i>	Houtspaander	1
<i>Euplexia lucipara</i>	Levervlek	1
<i>Apamea crenata</i>	Variabele grasuil	1
<i>Diarsia rubi</i>	Gewone breedvleugeluil	1
<i>Oligia fasciuncula</i>	Oranjegeel halmuiltje	1
Familie Eenstaartjes		

<i>Thyatira batis</i>	Braamvlinder	1
<i>Habrosyne pyritoides</i>	Vuursteenvlinder	1
Familie Spinneruilen		
<i>Spilosoma lubricipeda</i>	Witte tijger	2
Micro's		
<i>Plutella xylostella</i>	Koolmotje	50?
<i>Schoenobius gigantella</i>	Rietsnuitmot	1
<i>Cataclysta lemnata</i>	Kroosvlinder	2

Verslag excursie Blauwhuis en omgeving zaterdag 9 juli -Siep Sinnema

We hadden geen geweldige weer bij de start van onze excursie in Blauwhuis. Het doel was om de kilometerhokken rond Blauwhuis te inventariseren op dagvlinders voor onze dagvlinderatlas, die in 2020 moet verschijnen. Toch waren er nog acht deelnemers (Heert-Hein, Luut, Andy, Gerard, Anneke, Reinie, Siep en Jannie) op komen dagen, die elk een route kregen toegewezen rond Blauwhuis. Heert-Hein woont in de buurt en had tijdens de route naar Blauwhuis alvast geïnventariseerd. Bij het café in het centrum van Blauwhuis werden de routes verdeeld. We hadden 7 routes uitgezet, die elk door een groepje konden worden verkend. Deze routes liepen door de weilanden, waarin de bermen de graslandvlinders konden worden geïnventariseerd, maar ook door de dorpjes, waar vooral op de vlinderstruiken naar diverse soorten kon worden gezocht. De bedoeling was op deze manier een flink aantal kilometerhokken uitgebreid te inventariseren. We begonnen met wat zon en er werden inderdaad nog een flink aantal dagvlinders waargenomen. We vonden ook rupsen van de Kleine vos en de Atalanta. Wat ons opviel was het feit, dat het landschap rond Blauwhuis wel erg eentonig is geworden. Bijna alle bermen waren tot aan de rand van de sloot gemaaid. Omdat het vee niet meer in het weiland komt, zijn ook bijna alle hekken langs de wegen en paden verwijderd en kan nog grondiger gemaaid worden. Interessante stukjes met veel planten en bloemen langs de hekken zie je dus nauwelijks meer en daardoor was het echt zoeken naar vlinders. In de tuinen zochten we naar Vlinderstruiken om de daarop foeragerende vlinders te tellen. Het viel ons daarbij op, dat de Hortensia tegenwoordig erg in de mode lijkt te zijn en in veel tuinen was dat de enige bloeiende plant. Dat is jammer, want in die tuinen is dus geen vlinder te vinden. Al snel nam de bewolking toe en ging het regenen. Dankzij de mobieltjes kon iedereen snel naar het café in Blauwhuis worden gedirigeerd en we hebben de excursie daarna gezellig voortgezet in dit etablissement. Uiteraard kon door de regen de avondexcursie naar de Twigen bij Joure geen doorgang vinden.

Verslag excursie Ameland op zaterdag 30 juli 2016 - Gerard Bergsma

's Ochtends vroeg uit de veren en op naar Holwerd. Rijdend vanuit Appelscha naar het noorden is het bewolkt en valt er zelfs nog wat regen. Het is fris met de tamelijk harde wind en na een reeks van mindere en slechte dagen zou het uitgerekend vandaag mooi weer worden. Bij de pier van Holwerd (buitendijks) aangekomen, lijkt het al een stuk beter met veel blauw in de lucht.

We blijken met zes deelnemers te zijn, Avion Eizenga, Reinie Piersma, Ada van Binsbergen, Andy Saunders, Luut de Zee en ondergetekende. Onderweg naar Ameland wordt het steeds zonniger en na aankomst wanen we ons op vakantie in het buitenland! Snel onze huurfietsen opgehaald en op pad via Nes en over de strandweg naar de noordkant van het eiland. Bij Café Paal 13 staan enkele grote vlinderstruiken en hierop tellen we 6 Dagnauwogen, 4 Distelvlinders, 3 Atalanta's. Voorwaar geen slecht begin. We volgen het fietspad door de duinen naar het westen en scoren onderweg Hooibeestjes, Bruine zandoogjes, Zwartspruitdikkoppjes, rupsen van de Sint-jacobsvlinder (*Tyria jacobaeae*) plus een Weegbreemot (*Pyrausta despicata*). Ondanks een stevige tegenwind vorderen we gestaag westwaarts door de achtereenvolgende kilometerhokken. Bij een duinweggetje richting strand vliegen een drietal Kleine parelmoervlinders rond. Tevens signaleren we een aantal Heivlinders, die vanwege hun uitstekende camouflagekleuren bijna niet te vinden zijn wanneer ze op de grond even van de zonnewarmte genieten. Hier spotten we ook ons eerste Icarusblauwtje van vandaag; een mannetje. Ook enkele Grasbeertjes (*Coscinia cribraria*) worden gesignaleerd.

Het is druk op het fietspad, want het is vakantietijd (bouwvak) en sommige fietsende slimmeriken weten het zeker > die in de duinen ronddwalende personen (wij dus) zijn op zoek naar Pokémon-figuren > en dat roepen ze ook en hoeveel we er al gevonden hebben!!! Op een kruising van paden nuttigen we enkele boterhammen.

In een bocht van het fietspad ligt aan onze rechterhand een leuk terreintje met lage begroeiing, waaronder struikheide, duinviooltje, vlinderbloemigen. Ondanks dat er op het eerste gezicht niets rondvliegt, stappen we toch af om een kijkje te nemen. Dat blijkt een goede manoeuvre, want laag bij de grond scharrelen kleine vlibertjes, zoals een Bruin blauwtje (♀), een Kleine vuurvlinder, Icarusblauwtjes (♂ + ♀), waaronder een ei-afzettend vrouwtje. We slagen erin om voor het bewijs noodzakelijke foto's van het Bruin blauwtje te maken.

Bij een stop verderop zien we opnieuw een Kleine parelmoervlinder plus een Kommavvlinder (♂).

Halverwege de route naar de westpunt van Ameland pauzeren we opnieuw op een mooie plek (tussen de Zwanewaterduinen en de Ballumerduinen). Overal om ons heen dartelen vlinders en kunnen we naar hartenlust noteren, maar tot onze spijt geen Grote parelmoervlinder of Duinparelmoervlinder. Ze zijn er even niet.

Na even stevig doorfietsen door de Lange Duinen slaan we af naar het zuiden en rijden over het Jan Roepespad over camping 'Boomhiemke' naar Hollum en vervolgens door dit pittoreske dorpje richting de zuidwestkust van het eiland. Dat lukt niet helemaal, want de fiets-/wandelroute over de dijk blijkt afgesloten te zijn. Daarom maar over de evenwijdig aan de dijk gesitueerde Lombokweg in oostelijke richting. Dit blijkt een rustig weggetje te zijn met aan weerszijden prachtig begroeide berm met veel klaver en andere bloemen en het miegelt hier van de Distelvlinders, Zwartsprietdikkopjes, Bruine zandoogjes en Klein geaderde witjes. Maar ook Kleine vuurvlinders, Atalanta's en Sint-jansvlinders treffen we er aan. We hebben nu de wind in de rug en het fietst heerlijk in het zonnetje over de Zuidergrieweg. Aan de Smitteweg genieten we van een drankje in de tuin van de Amelander bierbrouwerij die gesitueerd is in de oude boerderij 'Doekes Hiëm'.

Aan het eind van de middag zijn we terug in Nes. In de dorpskern nestelen we ons op het terras van een restaurant en genieten daar van een heerlijke maaltijd. Vanachter de tafel noteren we nog een Groot koolwitje, een Boomblauwtje en een Lantaarntje (een waterjuffersoort). Een groep luidruchtige mussen houdt ons gezelschap, want waar kun je je als mus beter ophouden dan op het terras van een restaurant waar je hier en daar wat patatjes of ander voedsel kunt snaaien.

Met de laatste boot van 19.30 uur verlaten we het zonovergoten vakantie-eiland en keren terug naar het vasteland waar het in de loop van de avond (zoals gewoonlijk in deze slechte zomer) weer begint te regenen.

Waargenomen dagvlinders:

Zwartsprietdikkopje (*Thymelicus lineola*)

Kommavlinder (*Hesperia comma*)

Groot koolwitje (*Pieris brassicae*)

Klein geaderd witje (*Pieris napi*)

Kleine vuurvlinder (*Lycaena phlaeas*)

Icarusblauwtje (*Polyommatus icarus*)

Bruin blauwtje (*Aricia agestis*)

Boomblauwtje (*Celastrina argiolus*)
Dagpauwoog (*Aglais io*)
Kleine vos (*Aglais urticae*)
Atalanta (*Vanessa atalanta*)
Distelvlinder (*Vanessa cardui*)
Kleine parelmoervlinder (*Issoria lathonia*)
Bruin zandoogje (*Maniola jurtina*)
Bont zandoogje (*Pararge aegeria*)
Heivlinder (*Hipparchia semele*)
Hooibeestje (*Coenonympha pamphilus*)

Waargenomen nachtvlinders:

Gamma-uil (*Autographa gamma*)
Sint-jansvlinder (*Zygaena filipendulae*)
Sint-jacobsvlinder (*Tyria jacobaeae*) - Rupsen
Gewone bandspanner (*Epirrhoe alternata*)
Maïsboorder (*Ostrinia nubilalis*).
Weegbreemot (*Pyrausta despicata*)
Grasbeertje (*Coscinia cribraria*)

Verslag bladmijnenexcursie 1 oktober 2016 Hamster Mieden- Jannie Sinnema

Om half 2 kon Reinder Wijma ons (Leo, Gerrit, Gerard, Siep en Jannie) welkom heten in het natuurgebied de Hege Bult bij Drogeham. Het weer was prima om op de verschillende bomen en planten bladmijnen te zoeken. Reinder en zijn vrouw Natalia zijn dit jaar begonnen om de dag- en nachtvlinders in dit Staatsbosbeheer terrein te inventariseren.

De Hege Bult is een verhoging die in 1951 is ontstaan doordat het Prinses Margrietkanaal hier is omgelegd en uitgegraven. De grond is ernaast gestort en is in de loop van de jaren begroeid. Tenslotte heeft zich bos ontwikkeld met een rijke ondergroei. Ten oosten van de Hege Bult ligt een waardevol blauwgrasland en trilveenvegetatie met onder meer Gagel, Waterdrieblad, Moeraskartelblad en vele soorten Zegges. Verder is er aan de oostkant het speelbos Hossebos met klimtoestellen en poelen voor jeugd.

We verzamelden vele bladeren met bladmijnen en Leo Bot noemde meestal de mineerder. Op Braam zagen we veel vraatsporen van een kokermot; na het vinden van het bijbehorende zakje wisten we dat het ging om *Coleophora potentillae*. (**Zie foto pag. 17**). Er werden trouwens veel verschillende zakjes van kokermotten

Coleophera potentillae
(Rubus) Foto Reinder
Wijma (zie pag 16)

Dialectica imperialella
Foto: Reinder Wijma (zie pag. 21)

zwarte weidekokermot (*Coleophora
albitarsella*). Foto: Reinder Wijma (zie pag 21)

rups Bruine eenstaart (*Drepana
curvatula*) op Els; Foto: G.Bergsma
(zie pag 22)

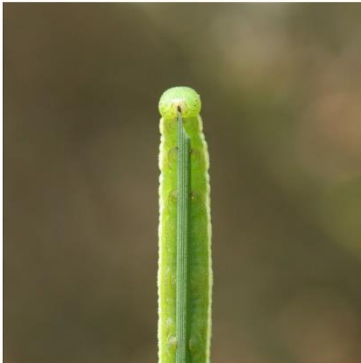
rups Braamvlinder (*Thyatira batis*)
Foto: Siep Sinnema. (zie pag. 22)

Zilveren Maan, eerste generatie (29 mei 2016)Foto: M.Pemmelaar (zie pag. ...)

Zilveren Maan, tweede generatie (16 augustus 2016) Foto: M.Pemmelaar (zie pag. 25)

Veenhooibeestje (*Coenonympha tullia*) met Dopheide, rups en Eenaarig wollegras.
Foto: Judith Bouma (Zie pag. 27)

Chrysodeixis chalcites (turkse uil) foto
A. Saunders.(zie pag. 28)

Lozotaeniodes formosana (stipjesbladroller)
foto A. Saunders (zie pag. 29)

Rups *Orgyia antiquoides*
(Heidewitvlakvlinder)
Foto: A. vd Veen
(zie pag. 30)

Rechts:
Anthocharis cardamines
(Oranjetipje)
rups (boven) en pop.
Foto : A. vd Veen
(Zie pag. 31)

A (linksboven): zak *Coleophora hydrolapathella* (Eernewoude, 3 x 2016).

B (rechtsboven): zak *Coleophora fuscocuprella* (Appelscha, 10 x 2016).

C (linksonder): zak *Coleophora albicans* (Lauwersoog, 8 ix 2016).

D (rechtsonder): 3 zakken *Coleophora salicorinae* (Bantpolder, Lauwersoog, 19 ix 2016).

Foto's: Gerrit Tuinstra. (zie pag. 33-35)

gevonden : op Wilg, Koninginnenkruid, Wilg, Roos, Gagel, Berk en na enig speurwerk ook op Hondsdraf, de zwarte weidekokermot (*Coleophora albitalarsella*). **Zie foto pag. 17.** Bijzonder was de vondst van de mijnen van de steltmot op Smeerwortel *Dialectica imperialella* door Gerrit Tuinstra. **Zie foto pag. 17.** Het voorkomen van deze steltmot in Friesland heeft hij nog maar recent vastgesteld.

Naast enkele dagvlinders zijn ook enige nachtvlinders gesignaleerd, sommige opgejaagd uit de vegetatie, andere als rups gevonden. Aan het eind van de bult liepen we omhoog om de grootste Berk van Friesland te bewonderen. Hierbij stond ook een Appelboom die nauwkeurig werd nagekeken op mineerders. Gerrit klom zelfs een andere boom in om de top te onderzoeken en vond toen ook nog resten van nesten van de appelstippelmot met lege poppen.

We hebben deze middag genoten van dit fraaie stukje natuur en niet alleen naar vlinders gekeken. Ook vlogen er ruim honderd aalscholvers in V-formatie over en konden ook we ook het Aziatisch en het

Citroenlieveheersbeestje noteren . Op tijd vóór de regen die eraan kwam , liepen we terug langs het kanaal naar de auto. Leo en Gerrit namen nog wat blaadjes mee ter controle naar huis: op de katwilg zat in een mijn nog een pophulsje. Bij nader onderzoek bleek het inderdaad de grauwe wilgenvouwmot (*Phyllonorycter viminetorum*) te zijn. Hieronder volgt een overzicht van de waargenomen soorten mineerders.

Lijsterbes: *Stigmella nylandriella*; *Phyllonorycter sorbi* ; *Lyonetia clerkella*.

Meidoorn: *Stigmella hybnerella* ; *Stigmella perpygmaeella* ; *Parornix anglicella* ; *Phyllonorycter oxyacanthae*.

Els: *Stigmella glutinosae* ; *Heliozela respandella* ; *Bucculatrix cidarell* ; *Caloptilia elongella* ; *Phyllonorycter stettinensis* ; *Phyllonorycter rajella* ; *Phyllonorycter klemannella*.

Es: *Caloptilia syringella* .

Hazelaar: *Stigmella microtheriella* ; *Stigmella floslactella* ; *Parornix devoniella* ; *Phyllonorycter nicellii* ; *Phyllonorycter coryli*.

Braam: *Coptotriche marginea* ; *Stigmella splendidissima* ; *Ectoedemia rubivora* ; *Coleophora potentillae* .

Ratelpopulier: *Stigmella assimilella* ; *Caloptilia stigmatella* ;

Eik: *Stigmella samiatella* ; *Stigmella basiguttella* ; *Stigmella roborella* ; *Ectoedemia albifasciella* ; *Tischeria ekebladella* ; *Tischeria dodonaea* ; *Bucculatrix ulmella*; *Phyllonorycter muelleriella* ;

Wilg: *Stigmella obliquella* ; *Stigmella salicis* ; *Caloptilia stigmatella* ; *Caloptilia stigmatella* ; *Phyllocnistis saligna* ; *Phyllonorycter salicicolella* ; *Phyllonorycter viminetorum* ; *Phyllonorycter salictella* ; *Coleophora lusciniapennella* .

Kastanje: *Cameraria ohridella*.

Gagel: *Coleophora lusciniapennella*.

Berk: *Stigmella continuella* ; *Ectoedemia occultella* ; *Parornix betulae* ; *Phyllonorycter ulmifoliella* ; *Coleophora serratella* .

Roos: *Stigmella anomalella* ; *Coleophora gryphipennella*.

Appel: *Stigmella malella* ; *Stigmella oxyacanthella* ; *Bohemannia pulverosella* ; *Parornix scoticella* ; *Phyllonorycter blancardella* ; *Lyonetia clerkella* ;

Yponomeuta malinellus lege poppen ;

Kers: *Lyonetia clerkella*.

Smeerwortel: *Dialectica imperialella*.

Koninginnenkruid: *Coleophora follicularis*. Gal *Adaina microdactyla* .

Hondsdrif: *Coleophora albitarsella*.

Wilgenroosje: *Mompha raschkiella*.

Waargenomen dagvlinders: Klein Koolwitje; Klein geaderd Witje; rups Landkaartje; Bont Zandoogje.

Waargenomen nachtvlinders: Gehakkelde bladroller (*Acleris emargana*); Brandnetelmot (*Anthophila fabriciana*); Luipaardlichtmot (*Nomophila noctuella*); rups Bruine eenstaart (*Drepana curvatula*) op Els. **Zie foto pag. 17** ; rups Braamvlinder (*Thyatira batis*) op Braam **Zie foto pag. 17**; Taxusspikkelspanner (*Peribatodes rhomboidari*) ; rups Gewone spikkelspanner (*Ectropis crepuscularia*) op Braam; rups Grote of Kleine Beer; Stro-uiltje (*Rivula sericealis*); Bruine herfstuil (*Agrochola circellaris*); Gamma-uil (*Autographa gamma*).

2016 het jaar van de Zilveren Maan - Mariske Pemmelaar

De oostelijke wind van 2014 bracht de eerste Oostelijke Vos van Friesland voor mijn neus. De zuidelijke wind van vorig jaar (2015) liet het eerste, meest noordelijke Tijgerblauwtje ooit, voor mijn voeten neerstrijken. Dat gebeurde tijdens het tellen langs mijn vlinderoute in Hulstreed. Dit jaar waaiden er meestal westelijke winden. De westelijke wind had niet van die verrassingen in petto. Maar op een windstille dag werd het voor mij toch weer een bijzonder vlinderjaar. Dankzij de vergunning, die ik dit jaar van het Staatsbosbeheer kreeg. Ten behoeve van vlinderonderzoek mocht ik van het SBB rondkijken in hun zeer kwetsbare natuurterreinen in de valleien van Tjonger en Linde.

Tijdens een werkgroepexcursie in 2014, in een SBB gebied in het beekdal van de Linde, begon voor mij de fascinatie voor de Zilveren Maan. Toen Siep Sinnema in zijn vlindernet een Zilveren Maan ving en ook weer losliet. Ik kwam wel al

Zilveren Maan in vlindernet van Siep Sinnema (aug 2014)

Heivlinder op zandpad (2013)

geregeld in dit bijzondere natuurgebied maar zelf had ik er nog nooit een Zilveren Maan gezien. Wel zag ik bijvoorbeeld in 2013 op een zandpad in dit gebied de Heivlinder. Dat was een toevalstreffer en een heel bijzondere waarneming voor dit gebied. Daarna heb ik hem nooit meer gezien.

In de hoop de Zilveren Maan (*Boloroa selene*), nog een keer in het gebied tegen te komen ben ik me gaan verdiepen in de leefwijze.

“De Zilveren Maan, die behoort tot de groep van parelmoervlinders, is een zeldzame (stand)vlinder met een geringe mobiliteit. Zelden leggen deze vlinders meer dan 500 m af. Ze vliegen in twee generaties: van begin mei tot half juni en van begin juli tot half september. Rupsen zijn er van begin juni tot half juli en van half augustus tot half mei.

Habitats voor deze vlinder zijn natte tot vochtige schrale gras-hooilanden en ijle, bloemrijke veenmosrietlanden. De aanwezigheid van de waardplant het moerasviooltje is een voorwaarde. Bovendien moeten de vliegeterreinen beschut liggen. In de winter moet het terrein plasdras zijn met een hoge grondwaterstand. In de zomer mag het gebied oppervlakkig uitdrogen. Er dient minstens een halve hectare leefgebied voor een populatie beschikbaar te zijn met een viooltjes-dichtheid van 50 tot 200 per m². Als het leefgebied groter is kan de dichtheid van viooltjes lager zijn. De vegetatie waarin de viooltjes bloeien moet vrij ijl zijn. Vooral in augustus moeten de vrouwtjes de viooltjes goed kunnen bereiken en hebben de rupsen voldoende zonlicht nodig om zich te kunnen ontwikkelen. Het aanbod van nectarplanten gedurende de vliegtijd moet groot zijn. Vooral voor de eerste generatie”.

(Bronnen Vlinderstichting, Dagvlinders in Fryslân, het vluchtige vastgelegd)

In de zomer van de zuidelijke winden (2015) riep de Vlinderstichting op om alert te zijn op de Zilveren Maan. Deze zou van half juli tot half augustus vliegen. Op 17 juli ging ik kijken maar ik zag geen Zilveren Maan. Op 14 augustus waagde ik een nieuwe poging. En ja hoor op de bloeiende Blauwe Knoop en op het pas gemaaid veenmosrietland zag ik er een stuk of vijf. Toen ik op 21 augustus nog een keer ging waren ze er al niet meer.

Onze Vlinderwerkgroep vond het een prachtige waarneming maar men gaf mij het advies er verder geen ruchtbaarheid aan te geven. De Zilveren Maan is een veel te zeldzame soort in dit zeer kwetsbare gebied. Ik heb het natuurlijk wel aan de boswachter ecologie, Emiel Beijk van het Staatsbosbeheer gemeld.

In 2016 met de SBB vergunning op zak, ben ik de bezoekerfrequentie aan het natuurterrein gaan opvoeren. Steeds bezocht ik min of meer dezelfde plek. Ik drong niet veel verder het gebied in. Heel onverwacht werd ik op 29 mei geconfronteerd met drie Zilveren Manen, op de bloemen van de Kale Jonker, Tormentil en Orchidee. De blaadjes van de waardplant: het Moerasviooltje waren daar niet ver vandaan. Dit was de eerste waarneming van de eerste generatie voor dit gebied! **Zie foto pag. 18.**

Zilveren Maan, eerste generatie (29 mei 2016)

Op 18 juli zag ik er weer een paar Zilveren Manen, nu op de Wederik en de Grote Kattestaart. De tweede generatie!

Zilveren Maan, tweede generatie (1 augustus 2016)

Met laarzen aan durfde ik het gebied steeds verder in te gaan. Op de warme, windstille dag van 1 augustus als Dopheide, Struikheide,

Wederik en de Grote Kattestaart volop in bloei staan, kwam ik op een heel geïsoleerde plek, waar ik nog niet eerder was. Ik kon er mijn ogen niet geloven! Op elke bloeiende plant één en soms wel twee Zilveren Manen. Het was overweldigend! Ik kreeg een paradijselijk gevoel. Wat een voorrecht dit te mogen mee maken! Ongeveer 70 exemplaren telde ik. In maar een gedeelte van het gebied. Ik schatte dat er wel meer dan 100 van de tweede generatie van deze parelmoervlinders vlogen. Op de eerste plek daarentegen zag ik hooguit een enkele.

Op de SBB blog schrijft boswachter Roel Vriesema op 9 augustus: “Toename van zilveren manen langs de Linde”. De toename van deze zeldzame vlinder is waarschijnlijk een gevolg van jarenlang hard werken aan de verbetering van deze natuurgebieden. Verbeteringen zijn vooral gericht op de waterhuishouding. De komende jaren wordt meer nieuwe natuur in het beekdal van de Linde gerealiseerd, dus volop potentie voor het behoud van deze bijzondere vlinder in een van die mooie Friese beekdalen”.

Op 16 augustus ging ik nog een keer het gebied in. Op dezelfde geïsoleerde plek trof ik nog een groot aantal exemplaren aan. Ik telde er 35 vooral op de nog steeds bloeiende Grote Kattestaarten. Maar ook op de Blauwe Knoop en de Klokjesgentiaan. Toen ik nog even naar mijn eerste waarnemingsplek ging kijken zag ik er nog een tweetal overvliegen. Op de plek zelf was geen Zilveren Maan meer te bekennen. De Blauwe Knoop stond er wel mooi te bloeien. Op 31 augustus zag ik nergens meer een Zilveren Maan. Zie **foto pag. 18**.

*Zilveren
Maan, tweede generatie (16 augustus 2016)*

Van een medewerker van It Fryske Gea hoorde ik dat er dit jaar ook op één van hun terreinen langs de Linde meer dan 70 exemplaren geteld waren. Gaat met deze aantallen het jaar 2016 de boeken in als topjaar voor de Zilveren Maan in de Lindevallei?

Onderwater staande pollen én rupsjes! - Judith Bouma

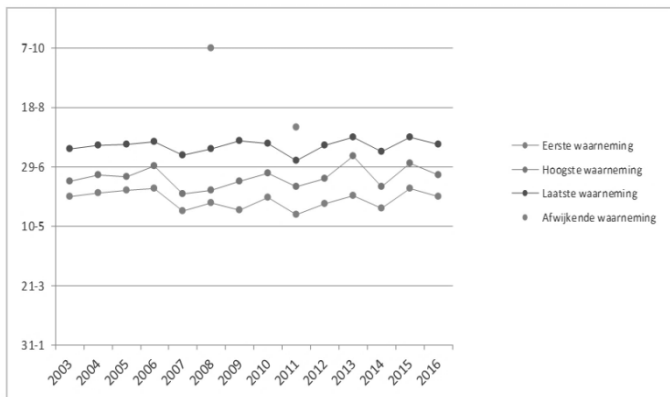

In de zomer en het najaar van 2015 was de waterstand erg hoog op de monitoringroute, zo hoog dat recreanten bijna aan het einde van een rondje veen boos terugkeerden omdat het onmogelijk was verder te lopen zonder laarzen aan. Het is vaker op enkele plaatsen wat natter, maar vorig jaar was het extreem nat, mede door de vele regen in soms korte tijd.

Ik was erg benieuwd wat de veenhooibeestjes zouden gaan doen nadat de pollen zo onder water stonden, ik hield m'n hart vast. Uiteraard blijft het ook veel pollen, met rupsjes, bespaard, maar langs de route is het echt abnormaal. Het doorgaande veenwandelpad is zelfs een lange tijd gesloten geweest voor bezoekers. Ik liep er ongeveer eens per maand om de situatie in de gaten te houden. Ik had hoge laarzen aan die tot enkele centimeters onder de rand in het water stonden **op** het wandelpad!! Het water ten noorden en ten zuiden van het pad kon elkaar onmogelijk raken dacht ik eerder, nu was het één oppervlakte geworden. Het leek meer een lange sloot waar je doorheen moest waden ... Overigens was ook begin dit jaar de situatie niet veranderd.

Ik deed meerdere pogingen om een duidelijke foto te maken van de situatie, maar dat is erg moeilijk door de vele grassen die het beeld wat ik wil geven niet uit de verf komt. Een luchtfoto of vanaf enkele meters hoog zou beter geweest zijn. De beheerder heb ik er meerdere keren op geattendeerd, maar er veranderde niet veel. Achteraf blijkt dat, naast de vele regen, een afvoerbuis dicht gezeten te hebben. Maar ook nog even over de veenhooibeestjes zelf. Na een zeer matig jaar in 2015 had ik de hoop gevestigd op dit jaar. Maar na de natte wereld die ik net beschreef, was ook dit jaar spannend. Na een zachte winter toch ook begin dit jaar erg veel regen gehad. De start om te gaan tellen begon erg laat, best fris, veel harde wind en veel bewolking tussentijds met tellen. Leek het weer mooi te worden, begon het ineens hard te waaien of kwam er dikke bewolking waar geen zonnetje doorheen kon ... Steeds vol goede moed ging ik naar 'mijn' Fochtelooërveen in de hoop dan toch veel veenhooibeestjes te zien vliegen, maar helaas. De week dat de piek had moeten zijn kwam het slechte weer en bleef de échte piek dus uit.

2003	- 100
2004	- 190
2005	- 141
2006	- 191
2007	- 273
2008	- 468
2009	- 364
2010	- 516
2011	- 179
2012	- 126
2013	- 355
2014	- 538
2015	- 125
2016	- 122

Grafiek eerste, hoogste en laatste waarneming Veenhoibeestje

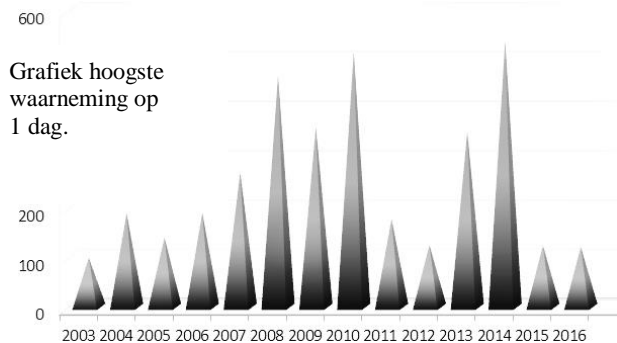

Een laag hoogtepunt dus voor 2016 jammer genoeg, misschien niet eens omdat de veenhoibeestjes er niet zaten, maar omdat het tellen problemen gaf. Of toch door de ondergedompelde pollen eenarig wollegras eerder? Hoe dan ook, ik zeg volgend jaar (15e jaar op rij voor mij) beter! **Zie foto pag. 18.**

Op mijn Facebookpagina over het Fochteloërveen heb ik destijds een stel foto's geplaatst die aangeven hoe triest het was. Op deze link is de Facebookpagina te vinden:

https://www.facebook.com/fochteloerveen.info/photos/?tab=album&album_id=993266620734262

www.fochteloerveen.info

Grafiek hoogste waarneming op 1 dag.

Het laatste nieuws uit Sint Nicolaasga - Andy Saunders

Macro-nachtvlinders

Helaas heb ik alleen twee nieuwe macronachtvlinders te melden voor 2016.

De eerste is *Meganola albula* (groot visstaartje) van de familie Nolidae (visstaartjes). Deze vlinder is gevangen op 8 juli met de lichtval in mijn achtertuin. De waardplant van de rups is braam, het gebied achter in mijn tuin staat vol met braam dus het is geen wonder dat ik deze vlinder gevonden heb.

Meganola albula (groot visstaartje)
(foto A. Saunders).

Ik moest tot september wachten voor de tweede nieuwe macro-soort. Op 3 september heb ik in de lichtval een exemplaar van de trekvlinder *Chrysodeixis chalcites* (turkse uil) gevonden. Deze vlinder is van de familie Noctuidae (uilen). *C. chalcites* is een trekvlinder uit Zuid-Europa. Hij is te vinden in Nederland tussen juni en november. Over het algemeen is het een vlinder van het zuiden, maar hier in Friesland is het nog steeds een bijzondere vangst. **Zie foto pag. 19.**

Micro-nachtvlinders

Begin van het jaar heb ik een nieuwe tuinplant gekocht. De plant heet *Pinus nigra* (zwarte den). Hierna heb ik een aantal micro's voor het eerst gevangen, waarvan de rupsen gebonden zijn aan dennen. Ik weet niet of dit toeval is, of dat er rupsen op de nieuw gekochte plant zaten. Het kan ook zijn dat de vlinders van elders zijn gekomen, maar opvallend is het wel.

Pinus nigra (zwarte den) (Foto A. Saunders).

Hier gaat om de volgende vier micro's, allen van de familie Tortricidae (bladrollers).

Cydia strobiliella (kegelbladroller)

Cydia strobiliella heb ik op 10 mei gevangen. De bladroller is niet zo veel gevangen in Friesland.

Rhyacionia pinivorana (grijze dennenlotboorder) (foto A. Saunders).

Cydia strobiliella (kegelbladroller) (foto A. Saunders).

***Rhyacionia pinivorana* (grijze dennenlotboorder)**

Op 31 juni gevangen. Ook niet zo algemeen in Friesland.

***Lozotaeniodes formosana* (stipjesbladroller)**

De derde micro gebonden aan de den is *L. formosana*. Het was een zeldzame vlinder, maar in de laatste jaren is de vlinder bekender geworden. Ik heb hem zelf twee keer in 2016 gevangen, op 23 juni en 2 juli. Deze vlinder heb ik voor het eerst in Sneek gevonden in 1998. **Zie foto pag. 19.**

***Zeiraphera griseana* (grijze lariksbladroller)**

Deze bladroller heet grijze lariksbladroller, maar de rupsen zijn ook te vinden op den. Op 25 augustus gevangen in de achtertuin. Deze vlinder is ook niet zo algemeen in Nederland.

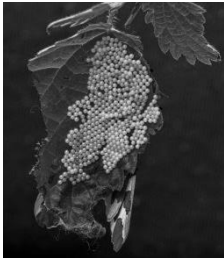

Zeiraphera griseana (grijze lariksbladroller) (foto A. Saunders).

Kweekresultaten 2016 - Anneke van de Veen

Dit jaar heb ik weer het een en ander gekweekt met leuke en soms minder leuke resultaten.

Ik heb twee rupsen van de Grote beer (*Arctia caja*) gevonden en allebei de rupsen zijn verpopt en uitgekomen tot 2 prachtige vlinders. Een mannetje en een vrouwtje nog wel! Dus deze twee exemplaren bewaard in een bak met de waardplant Brandnetel erbij. De vlinders hebben geen roltong, dus nemen geen voedsel tot zich; zij teren puur op de reserves van de rups. Mijn geluk kon niet op toen ik de copula kon vastleggen én de afzetting van eitjes. Dit ook op film vastgelegd. Twee rupsen van de Bruine metaalvlinder (*Rhagades pruni*) gevonden. Deze zijn verpopt en ook hier kwam er een mannetje en vrouwtje uit! Geweldig om

eitjes Grote beer (*Arctia caja*)
foto: Anneke van der Veen

beide geslachten vast te leggen op camera. Heb hier niet de copula van vast kunnen leggen daar het vrouwtje 8 dagen eerder uitkwam, dus al vroeg besloten om haar de vrijheid te geven.

copula Grote beer (*Arctia caja*)
foto: Anneke van der Veen

Tijdens de kweek van de Heidewitvlakvlinder (*Orgyia antiquoides*) was er een aangename verrassing. **Zie foto pag. 19.** Er zat blijkbaar een klein coconnetje van een micro verstopt in de heidetakjes die ik voor de rupsen had gezocht. Op 20 juli vloog er ineens een klein vlindertje in het bakje. Het bleek de Heidepistoolmot (*Aristotelia ericinella*) te zijn een prachtige micro!

Op 10 juli zag ik een Klein geaderd witje (*Pieris napi*) onrustig boven de grond fladderen. Wat ik al vermoede was dat deze eitjes aan het afzetten was. Nadien vond ik twee eitjes, afgezet op Vogelmuur (*Stellaria media*). De plantjes meegenomen en opnieuw geplant in modder. Uiteindelijk kwamen er twee rupsjes uit, maar helaas ze wilden niet eten van die plant...nog van alles erbij gedaan, maar tevergeefs.

Met de rupsen van de Atalanta (*Vanessa atalanta*) had ik ook weinig succes. Beide rupsen geparasiteerd. De ene lag dood in het bakje en even later zag ik 2 kleine coconnetjes ernaast liggen, die van een sluipwesp? De andere had allemaal schimmel om zich heen en zag allemaal kleine rupsjes, waar uiteindelijk allemaal kleine sluipwespjes uitkwamen.

Op 25 juni een rups van de Dagpauwoog (*Aglais io*) meegenomen en op de 27^e een film kunnen maken van de verpopping, super! Op 13 juli is er een prachtige vlinder uitgekomen.

Op 6 augustus kwam mijn oudste zoon thuis met een rups van het Bont schaapje (*Acronicta aceris*) tijdens het Pokemon zoeken (waar dat al niet goed voor kan zijn!). Deze begon een dag later al in een stuk hout te knagen, maar hield daar ook weer mee op. Dus grotere stukken hout opgezocht. De rups kroop alleen maar rond, niets was geschikt. Daarna een pruimenboompje gevonden die aangetast was door een schimmel. Hier een stuk afgebroken en ja hoor daar begon de rups gelijk in te knagen. Dit alles weer vastgelegd op camera en op film. Op 22 juni een rups uit een wilg geklopt van de Snuitvlinder (*Pterostoma palpina*). Dit is ook een prachtige vlinder geworden op 18 juli. Idem dito voor het Kroonvogeltje (*Ptilodon capucina*) die ik op een eik vond en op 20 juli was er een vlinder geboren.

Er staan nog veel kweekjes te wachten om uit te komen in 2017. Veel voorjaarsvlinders nog, zoals de Eiken- (*Orthosia miniosa*), Tweestreep- (*O.cerasi*) en Variabele voorjaarsuil (*O.incerta*), Voorjaarsboomspanner (*Alsophila aescularia*) en Nunvlinder (*O. gothica*). Ook heb ik rupsen gevonden van het Oranjetipje (*Anthocharis cardamines*) bij ons in de tuin op Judaspenning. Daar zijn 3 prachtige cocons uit ontstaan. Later nog meer cocons gevonden op dezelfde plant. Allemaal bewaard en hopelijk komen hier ook mannetjes als vrouwtjes uit.

Zie pag. 19.

Wie het leuk vind om deze foto's/films te zien, kan een kijkje nemen op mijn site: <https://onedrive.live.com/?id=5FA8B54DF5B2E0EA%215696&cid=5FA8B54DF5B2E0EA>

Vondsten van een aantal Coleophora's - Gerrit Tuinstra

Binnen de boeiende wereld van de kleine vlinders of micro-lepidoptera zijn er verschillende soorten die als rups leven vanuit een beschermend omhulsel. Door de rups gesponnen of samengesteld van bijvoorbeeld plantaardig materiaal. De groep van de zakdragers (familie Psychidae; overigens door sommige vlinderaars beschouwd als macro-nachtvlinders) is misschien wel de bekendste, waarvan de rupsen leven in een 'zakje'. De rups van de zeer algemene *Psyche casta* (gewone zakdrager) maakt een zakje waaraan korte stukjes van grasstengels worden bevestigd. Omdat de soort zo algemeen is, is deze bij veel mensen wel bekend.

Andere zakdragers zijn minder algemeen en hebben vaak een verborgen leefwijze, waardoor ze veel minder waargenomen worden.

Ook de rupsen van langsprietmotten (familie Adelidae) leven vanuit een ‘zakje’, althans in een later stadium, want in het begin leven ze vrij op de voedselplant.

Een (qua determinatie) lastige groep binnen de micro's is de familie Coleophoridae ofwel kokermotjes. Het is een grote groep – in Nederland pak 'm beet 100 soorten – van kleine, vaak weinig gekleurde en getekende vlinders. Sommige soorten hebben een wat uitgesprokener tekening. Coleophora-rupsen leven in een zakje (kokertje). Ze dragen dit zakje een (groot) deel van hun leven met zich mee en verpoppen er vaak ook in. Vanuit het zakje leven ze op allerlei bomen, struiken en kruiden, op bladeren, bloemen en zaden. Tijdens het vreten veroorzaken ze vaak opvallende en voor deze soorten kenmerkende vlekmijsjes met centraal een kleine opening waardoor de rups het blad binnengaat. Veel Coleophora's leven maar op één of slechts enkele voedselplanten. Daarbij komt dat de zakjes van veel soorten vrij herkenbaar zijn aan de vorm, het formaat, het materiaal waarvan ze gemaakt zijn en de grootte van de hoek waarmee het zakje op de voedselplant staat! Veel soorten spinnen zakjes van zijde en vaak worden er plantaardige delen aan het zakje bevestigd. Sommige soorten hollen bloemen of zaden van de voedselplant uit om vervolgens van daaruit te leven.

Het zoeken naar Coleophora-zakjes is een leuke bezigheid. Uiteraard is het van belang om in de juiste periode te zoeken (met name in na- en voorjaar) en voor specifieke soorten moet eerst de voedselplant opgespoord worden om vervolgens naar de zakjes te zoeken. Bij gericht zoeken worden vaak in eerste instantie de vaatbeelden gevonden, omdat die veel meer opvallen dan de zakjes zelf.

Een aantal vondsten uit 2016

In het afgelopen seizoen heb ik van diverse Coleophora-soorten de zakjes gevonden. Een aantal vondsten worden hieronder beknopt beschreven.

Coleophora hydrolapathella – moeraskokermot

C. hydrolapathella is in Nederland een behoorlijk zeldzame soort, die met name uit de natte gebieden van de provincies Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Brabant bekend is. In deze laatstgenoemde provincie werd *C. hydrolapathella* voor het eerst in Nederland gevonden, pas in 1980 (Van der Wolf, 1982).

Uit Friesland was deze soort nog niet bekend, totdat ik op 14 oktober 2013 zo'n 20 zakken vond ten zuiden van Eernewoude. Ze werden gevonden op de (enige) voedselplant waterzuring (*Rumex hydrolapathum*). Een aantal zakken zaten op de zaden van de planten, andere werden gevonden op de stengels van de planten. Op 3 oktober 2016 vond ik op vrijwel dezelfde plek opnieuw een paar zakjes en ook een aantal op een plek ten noordoosten van Eernewoude. De volgroeide zakken van *C. hydrolapathella* – in het geheel door de rups van zijde gemaakt – zijn 7-8 mm lang (Emmet et al, in Maitland Emmet, 1996). De meeste zakken die ik vond waren

inderdaad van dit formaat, maar er zat ook een bij met een lengte van 9 mm. De rupsen vreten van de zaden van de voedselplant, maar op het moment van de vondst het afgelopen seizoen waren de zaden al geheel ingedroogd en hadden de rupsen zich al verplaatst naar de stengels. Hier bevestigd de rups de zak in de lengterichting aan en vlak met de stengel, voor de overwintering. **Zie foto pag. 20.**

Coleophora fuscocuprella – lichte groenglanskokermot

Een tweede soort die nieuw is voor de provincie Friesland, is *C. fuscocuprella*! Deze soort heeft een heel ander verspreidingsgebied dan de vorige soort en komt met name in de oostelijke helft van Nederland voor, wat alles te maken heeft met het voorkomen van de voedselplanten hazelaar (*Corylus avellana*), berk (*Betula* spp.), els (*Alnus* spp.), haagbeuk (*Carpinus betulus*) en kers (*Cerasus*) (Emmet et al, in Maitland Emmet, 1996).

Op 10 oktober vond ik ongeveer 10 zakken, alle op hazelaar, ten zuiden van Appelscha. De zakken werden gevonden door de opvallende vraatbeelden. De rupsen veroorzaken in verhouding heel veel kleine vlekmijsjes op de grote hazelaarbladeren, wat heel erg opvalt! De zakken van *C. fuscocuprella* zijn geheel anders dan de slanke zakken van bijvoorbeeld *C. hydrolapathella*. Ze zijn vrij klein, ongeveer 5 mm lang, en bestaan uit een sterk gekromde zijden koker, waaraan vele kleine fragmenten zijn bevestigd, die door de rups uit het blad worden gesneden. Uitwerpselen van de rups worden door de (moeilijk zichtbare) tweekleppige achterkant uit de koker verwijderd. Door de kromming van de koker en de aanwezige bladfragmenten worden de uitwerpselen als het ware opgevangen aan de achterzijde van de zak en ze blijven daar ook hangen. **Zie foto pag. 20.**

Coleophora trifolii – lichte metaalkokermot en *C. deauratella* – grijze metaalkokermot

De voorvleugels van veel *Coleophora*-soorten hebben een witte, grijze of bruinige basiskleur. Maar er zijn ook een paar met een prachtig mooie, glanzende koper- tot goudachtige kleur. Een viertal soorten die dit heeft leeft als rups op soorten klaver (*Trifolium* spp.) en honingklaver (*Melilotus* spp.). Ze komen verspreid over Nederland voor en zijn ook bekend uit Friesland.

C. trifolii stond al op de lijst van het Lauwersmeergebied, echter tot nog toe werden alleen imago's gevangen, tijdens het struinen door de vegetatie en op licht. *C. deauratella* was nog niet waargenomen in het gebied.

Op 16 augustus 2016 vond ik zo'n 20 zakken van *C. trifolii* op de zaden van honingklaver. Ze zijn vrij gemakkelijk te vinden door de zaden van de voedselplanten nauwkeurig te bekijken. De gevonden zakken/rupsen bevonden zich in verschillende stadia. Jonge rupsen hollen voor het maken van hun zakje een zaadje van de honingklaver uit en gaan daar in leven. In een later stadium bevestigen ze een tweede uitgehold honingklaverzaadje aan de eerste en maken er met zijde één geheel van!

De rupsen van *O. deauratella* leven in de eerste stadia in de onrijpe zaden van rode klaver (*Trifolium pratense*). Pas in een later stadium maakt de rups een zakje van zijde in een uitgehold klaverbloemetje (Emmet et al, in Maitland Emmet, 1996). Het is even goed zoeken, maar zo kunnen de zakjes toch vrij eenvoudig gevonden worden in de half uitgebloeide klaverbloemen. Op 19 augustus werd een tiental zakjes vlakbij het dorp Lauwersoog.

Coleophora albicans – alsemkokermot

Diverse *Coleophora*-soorten leven op voedselplanten die (ook) in zoute milieus voorkomen, waaronder *C. albicans*. De oude naam van deze soort is *C. artemisiella*. In Nederland is zeealsem (*Artemisia maritima*) de voedselplant, maar ook wilde averuit (*A. campestris*) en absintalsem (*A. absinthium*) worden genoemd (Emmet et al, in Maitland Emmet, 1996).

Van het Lauwersmeergebied was de soort al bekend. Reeds in 2010 ving ik in het Zoute Kwelgebied een exemplaar met het net, in de avondschemering.

Op 8 september 2016 vond ik de zakjes, op zeealsem, in de haven van Lauwersoog. Nadat ik deze zakjes goed bekeken had, herinnerde ik me vondst van diverse *Coleophora*-zakjes op 24 augustus 2014, op een pol bijvoet (*A. vulgaris*), groeiend aan de voet van de (binnenzijde van de) Waddenzeedijk, eveneens in de haven van Lauwersoog. Echter bijvoet is niet een bekende voedselplant van *A. albicans* en de kweek van de gevonden exemplaren slaagde helaas niet. Derhalve kon niet met zekerheid vastgesteld worden of het hier om *C. albicans* ging. Toch was dit wel heel aannemelijk. De gevonden zakjes kwamen qua uiterlijk overeen met deze soort en de andere (wel) op bijvoet bekende soorten hebben juist een heel ander uiterlijk. In 2015 en 2016 heb ik de betreffende pol bijvoet herhaaldelijk bekeken, maar de zakjes werden helaas niet weer gevonden. Echter na de vondst van en de vergelijking met de gevonden zakjes op zeealsem (pak 'm beet 400 meter verderop), kan ik haast niet anders concluderen dat de in 2014 gevonden zakjes op bijvoet toch ook van *C. albicans* zijn geweest!

De zakjes zijn (wanneer volgroeid) 6-7 mm lang en in basis gemaakt van grijsbruine zijde. Over de lengte van de zakjes lopen donkere strepen die ontstaan zijn bij het vergroten van de originele zak, waarbij in de lengterichting openingen gemaakt worden die weer met zijde worden bedekt (Emmet et al, in Maitland Emmet, 1996). De zak is bedekt met zacht zijde-achtig materiaal. *C. albicans* wordt in Nederland maar weinig waargenomen en (logischerwijs) met name op de Waddeneilanden en in Zeeland/Zuid-Holland. **Zie foto pag. 20.**

Coleophora salicorniae – zeekraalkokermot

Een soort van uitermate zilte milieus is *C. salicorniae*. Rupsen van deze soort leven maar kort in een 'zakje'. Het eerste deel van zijn leven boort de rups in de stengels en bloemen van zeekraal (*Salicornia* spp.). Pas in het laatste stadium maakt de rups van het uiteinde van een zeekraal-stengel een zakje. Hierin leeft de

rups nog slechts enkele dagen, alvorens deze het zakje alweer verlaat om te verpoppen. In de korte tijd dat de rups in het zakje leeft is deze in het veld te vinden! In Engeland is de beste tijd omstreeks 10 oktober om naar de rupsen te zoeken (Emmet et al, in Maitland Emmet, 1996). Zelf vond ik de rupsen/zakjes op 19 september j.l., langs de Waddenzeekust, ter hoogte van de Bantpolder, tussen Lauwersoog en Paesens/Moddergat op zeekraal. Vlinders werden eerder al een aantal keer gevangen, op licht, op diverse plekken rond Lauwersoog. De zakjes zijn vrij gemakkelijk te vinden omdat ze vrijwel loodrecht op de omhoog groeiende zeekraal-stengels zitten. Vanzelfsprekend is *C. salicorniae* ook een soort van kwelders en schorren waar de voedselplant voorkomt, in het Waddengebied en de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden. De eerste Nederlandse vondst van *C. salicorniae* werd gedaan op Griend. Daar werden op 15 en 16 augustus 1936 vijf exemplaren waargenomen (Lempke, 1985). **Zie foto pag. 20.**

Verspreidingsinformatie genoemd in dit artikel is gebaseerd op de kaartjes getoond op de websites www.microlepidoptera.nl en www.kleinevlinders.nl, geraadpleegd oktober 2016.

Literatuur

- Lempke, B.J., 1985. De vlinders van Friesland. Fryske Akademy, Leeuwarden.
Maitland Emmet, A, 1996. The Moths and Butterflies of Great Britain and Ireland. Harley Books.
Wolf, H.W. van der, 1982. Aantekeningen over Coleophoridae (Lepidoptera). Entomologische Berichten 42.

Mutaties ledenlijst

Nieuwe leden:

De heer E.P. de Boer
p/a Bureau FaunaX
Badweg 40 B
8401 BL Gorredijk
Tel. 0513 - 435024

De heer B. Engelen
Gounodstraat 10
8915 CK Leeuwarden

De heer R. en mevrouw N. Wijma
De Twee Gebroeders 333
9207 CL Drachten
Tel. 06-23035350

Afmelding als lid:

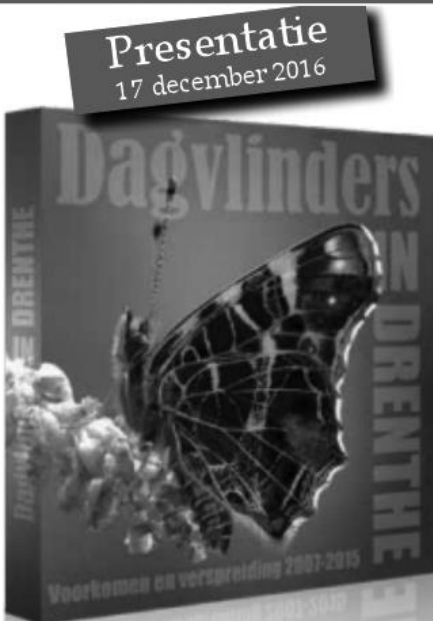
Mevrouw A. Schotanus-van der Woude
Oudemirdum

Dagvlinders van Drenthe (2007-2015)

Onze vrienden van de Vlinderwerkgroep Drenthe hebben hun verspreidingsatlas van de dagvlinders van Drenthe klaar. Deze atlas brengt de verspreiding in beeld van 2007 tot 2015. U kunt nu intekenen op Dagvlinders in Drenthe voor de gereduceerde prijs van slechts 15 i.p.v. 20 euro, bij ophalen op de dag van de presentatie of daarna op een van de afhaaladressen, die vermeld zullen worden www.vlinderwerkgroepdrenthe.nl. Bij toezending per post kost de atlas 25 euro. Plaats uw bestelling door het juiste bedrag over te maken op bankrekening NL1 1 INGB 0009157010 t.n.v. Vlinderwerkgroep Drenthe, Onnen. Vermeld bij toezending per post ook het verzendadres.

Let op: de voorintekening sluit op 10 december 2016, daarna kost de atlas 20 Euro (exclusief eventuele verzendkosten van 10 Euro).

Nu met korting te bestellen bij voorintekening!

De nieuwe verspreidingsatlas Dagvlinders in Drenthe komt komende winter uit. Daarin zie je in één oogopslag waar en wanneer je welke vlindersoorten kunt zien in Drenthe. De veranderingen in de verspreiding sinds de vorige atlas (1990-2001) zijn in beeld gebracht. Het boek is rijk geïllustreerd met de beste foto's van vlinders, eitjes, rupsen en poppen, allemaal gemaakt in Drenthe. Het resultaat van duizenden uren vrijwilligerswerk, gecoördineerd door de Vlinderwerkgroep Drenthe.

- Bijzonder vormgegeven boek (30 x 30 cm) dat uit nodigt tot steeds weer pakken
- 155 pagina's boordevol actuele informatie en prachtige foto's
- Beschrijvingen van 50 soorten dagvlinders en hun leefwijze, blootoep en nectarplanten
- Actueel overzicht van de verspreiding van alle dagvlinders in Drenthe

Vlinderwerkgroep Friesland

Bestuur

Siep Sinnema	voorzitter Sparjeburd 29 tel. 0516-471222	8409 CK Hemrik s.g.sinnema@online.nl
Gerard Bergsma	secretaris Bosweer 29 tel. 0516-432414	8426 GS Appelscha bergsmagj@ziggo.nl
Luit de Zee	penningmeester Martrihoeve 26 tel. 0513 - 795028	8502 CZ Joure luit.de.zee@zonnet.nl
Gerrit Tuinstra	bestuurslid De Twee Gebroeders 214 tel. 0512-518246	9207 CB Drachten g.tuinstra14@gmail.com
Anneke van der Veen	bestuurslid Provincialeweg 21 tel. 0594-659791	9865 AA Opende vdveena@home.nl
Contributie	€ 10,00 per jaar. Girorekening NL68 INGB 0007 2232 59 t.n.v. L.D. de Zee, Joure	
Redactieadres	Sparjeburd 29 8409 CK Hemrik e-mail adres: s.g.sinnema@online.nl info@vlinderwerkgroepfriesland.nl	
Vlinderwerkgroep Friesland op internet:	www.vlinderwerkgroepfriesland.nl	
e-mail adres:	info@vlinderwerkgroepfriesland.nl	

Noteer deze data in uw agenda!

- zaterdag 5 nov. Bijeenkomst sectie Snellen NEV te Schoonrewoerd
- zaterdag 12 nov. Herfstbijeenkomst sectie NEV te Leiden (Naturalis)
- donderdag 24 nov. Najaarsbijeenkomst Vlinderwerkgroep Friesland te Ureterp
- zaterdag 14 jan. 2017 Determinatiedag bij fam. Sinnema te Hemrik